
A nápolyi Anjou

Az *Angelo Manna* által írt „Gli Angió di Napoli” című könyvet 2015-ben jelentette meg a Homo Scrivens olasz kiadó. Itt egy posztumusz kötetről kell beszélnünk, mivel a szerző 2001-ben elhunyt. Angelo Manna képviselőként a risorgimento során elkövetett bűncselekményeket akarta felülvizsgáltatni. Emellett irodalmi és történelmi írásai is vannak, amelyekben Nápoly a fő téma. Angelo Manna halála után a számítógépén találtak egy terjedelmes történelmi anyagot, mely vélhetően életének utolsó szakaszában keletkezett.

Előszóként megemlíteném, hogy a könyvből hiányzik a bibliográfiai rész, és lábjegyzeteket sem használt. Azonban a szövegben több helyen is szerepelnek a témával foglalkozó különböző szerzők munkái, amiket felhasználó munkája során.

A mű középpontjában I. Anjou Károly szicíliai király áll, az ő és utódai uralkodását és részvételét vizsgálja a nemzetközi politikában, mely Dél-Olaszország történetének egy igen széles korszakát, közel 200 évét adja, I. Anjou Károlytól az aragóniai hódításig. A történetet egészen IX. Gergely és II. Frigyes német-római császár küzdelméig vezeti vissza, ami mintegy előzményként szolgál I. Károly trónfoglalásáig. A pápa már a császár uralkodása alatt elkezdett új uralkodót keresni a Szicíliai Királyság trónjára, s I. Robert d'Artois-nak, IX. Lajos francia király fivérének ajánlotta fel a trónt, ez azonban meghiúsult Róbert 1250-es halálával. Mindeközben II. Frigyes is távozott az élők sorából, s helyét fia, IV. Konrád foglalta el, aki Szicíliába, fivérét, Manfrédot küldte helytartónak. Azonban a Szicíliai Királyság pápai hűbér alatt állt, s a pápának két jelöltje is volt IV. Konrád ellenében: Cornovalli Richard – Földnélküli János fia, a későbbi német király – és Anjou Károly – IX. Lajos francia király fivére, Anjou grófja. 1254-ben IV. Konrád halálával fia, Konradin foglalta el apja helyét Szicíliában, aki meghagyta nagybátyját, Manfrédot helytartónak, ő azonban megkoronáztatta magát, és az Egyházi Államtól teljesen függetlenül kormányzott.

IV. Sándor pápa az angol király fiát, Edmundot szerette volna a szicíliai trónon látni, ez azonban anyagai okok miatt meghiúsult. A következő pápa, IV. Orbán IX. Lajos francia királyt szerette volna meggyőzni, hogy járuljon hozzá öccse, Károly szicíliai trónra juttatásához, aki immár Provence grófja is volt. Itt egy rövid kitekintést tesz Anjou Károlynak a provençe-i grófi cím megszerzését illetően, illetve IV. Rajmund Berengár provençe-i gróf lányaira – akik közül mind a négy királyné lett – és Margit francia királyné ellenséges viselkedésére. Itt figyelhető meg először a szerző saját stílusának a megjelenése, ahol nem csupán külső szemlélőként vázolja fel a történelmi hátteret, hanem maguk a történelmi résztvevők azok, akik erős érzelmi megnyilvánulással juttatják kifejezésre véleményüket és gondolataikat.

A francia királyné ellenszenvét figyelmen kívül hagyva végül megszületett a megállapodás IX. Lajos, Anjou Károly és immár IV. Kelemen között, és 1266. január 6-án I. Károly néven Szicília királyává koronázták Anjou és Provence grófját. Ahhoz, hogy Károly elfoglalhassa a szicíliai trónt, még meg kellett küzdenie előbb Manfréddal, majd Konradinnal. Előbbivel 1266-ban Beneventónál, utóbbival 1268-ban Tagliacozzánál került sor, s mindkettő az új király győzelmével zárult. Manfréd a csatateren halt meg, míg Konradint Nápolyban lefejezték. Manfréd feleségét és gyerekeit fogságba vetették, három fiát megvakították. Konstancia nevű lánya ekkor már Aragóniában tartózkodott, mint a későbbi III. Péter felesége – később erre a rokoni ágra támaszkodva tartott igényt Aragónia Szicíliára. Angelo Manna mindkét csatáról részletes képet ad további szerzők munkáin és narratív forrásokon keresztül.¹ A különböző álláspontokat nem csupán bemutatja, hanem össze is veti őket egymással.

A második rész kronológiailag I. Károly uralkodásának időszakát mutatja be, középpontba helyezve az 1282-es vecsernyét. Mindenekelőtt viszont I. Károly utódainak – házasságuk és részvételük apjuk politikájában – szánja az első fejezeteket. Leánya, Beatrix Courtenay Fülöphöz, II. Balduin konstantinápolyi latin császár fiához ment feleségül, akit Palaiologosz Mihály elűzött trónjáról és a szicíliai királynál kapott menedéket. Halála után fia, majd annak lánya, Katalin örökölte meg a konstantinápolyi latin császári címet, akinek szintén Katalin nevű lánya Tarantói Fülöphöz, I. Károly unokájához ment feleségül. A magyarországi kapcsolat I. Károly első feleségének, Provence-i Beatrixnak a halálával kezdődött 1267-ben, mely

¹ Többek között: Matteo Camera: *Annali delle due Sicilie* II. kötet, Nápoly 1860.; *Saba Maslina: Rerum Sicularum historia*, in: *Cronisti e scrittori sincroni napoletani*. Szerk.: G. Del Re, Nápoly 1868. 203-408.o.; Gio. Antonio Summonte: *Historia della Città e Regno di Napoli III*. Nápoly 1748.

következtében IV. Béla magyar király leányának, Margitnak a kezét kérte meg, aki azonban visszautasította a frigyet és az apácai életet választotta. V. István (ifjabb) magyar királlyal azonban sikerült megállapodnia, mely értelmében kettős házassági szerződést kötöttek gyermekeik között. I. Károly fia – a későbbi II. Károly nápolyi király – Mária, magyarországi hercegnőt vette feleségül, testvére, Izabella pedig Lászlóhoz – a későbbi IV. László magyar királyhoz – ment nőül. Az egyezmény biztosította egyrészt Károly számára a balkáni bejáratot, másrészt cseh–német- és Bizánc-ellenes szövetség is volt. IV. László 1290-es halálát a nápolyi udvar úgy értelmezte, hogy a magyar korona Mária királynőt illeti, aki 1292-ben átruházta azt elsőszülött fiára, Martell Károlyra. Ő azonban ténylegesen sosem viselhette a koronát, mert 1295-ben elhunyt. Majd fia, Caroberto lett az, aki hosszas küzdelem után a magyar királyi trónon ülhetett. Martell Károly és felesége, Konstancia halála körül több kérdést is felvet Manna. Pestis vagy mérgező halál lett a trónörökös pár? Ha utóbbi, ki mérgezhette meg őket? III. megemlíti azt a kérdést, mely szerint Konstancia már 1293-ban meghalt, legkisebb leánya születésekor. Ezeket a kérdéseket nyitva hagyja az olvasó számára.

I. Károly szicíliai király uralkodásának vége a szicíliai vecsernyével vette kezdetét, amikor 1282. március 31-én Palermóban történt lázadás következményeként kiszorultak Sziciliából a francia csapatok. A szicíliai trónra III. Péter aragóniai király támasztott igényt felesége Konstancia révén, aki Hohenstaufen Manfréd lánya volt. Az aragóniai foglalás azonban nem csupán Sziciliát érintette, hanem már Nápolyt fenyegette, s egy támadás során a trónörökös Károly salerno-i herceg is fogságba került.

Az 1285-ös év elteltével szinte teljesen kicserélődtek a mediterrán politika résztvevői, III. Fülöp francia, I. Károly szicíliai-nápolyi, III. Péter aragóniai uralkodók és IV. Márton pápa halála után utódaikra maradt a szicíliai kérdés rendezése. Az utódok szoros rokoni kapcsolatban álltak egymással, amely előnye illetve hátránya is lehetett a megegyezéseknek. Emellett arra is választ keres, hogy az utódok politikája meghaladja, vagy inkább elmarad apáik politikája mögött. A szerző mindkét kérdést nyitva hagyja.

II. Károly – immár csak nápolyi király – apja halálakor aragóniai fogságban volt, ahonnan csak 1288-ban szabadult, I. Edward angol király közbenjárására. Manna itt is rámutat arra, hogy a megállapodáshoz nagyban hozzájárult az is, hogy I. Edwardot az összes érintett félhez rokoni szál fűzte. A szabadon engedés fejében, viszont biztosítékul át kellett adnia 3 fiát és 30 nemest, mint túszt. A foglyok 1295-ben térhettek haza, amikor II. Jakabnak és II. Károlynak sikerült békét kötnie, melyben utóbbi lemondott Sziciliáról és leányát, Blankát hozzáadta az aragóniai uralkodóhoz, s két év múlva ezt

erősítette meg Róbert nápolyi herceg és Jolán aragóniai hercegnő házassága. A végleges békét viszont csak az 1302-es caltabelleottai béke hozta meg. Ennek értelmében II. Frigyes szicíliai király megtarthatta Sziciliát és feleségül vette Eleonórát, II. Károly leányát. II. Károly 1309-es halála után, harmad-szülött fia, Róbert lett a nápolyi király, miután bátyjai – Martell Károly és Lajos – elhunytak.

Róbertnek egy fia született, Károly calabriai herceg, aki azonban még apja életében elhunyt és csupán két leányt hagyott maga után: Johannát és Máriát. Fiú örökös nem lévén, a nápolyi trónra I. Károly magyar király tartott igényt, mint II. Károly unokája és Martell Károly fia. A trónutódlást végül egy házassági szerződéssel sikerült megoldania, mely szerint I. Károly fia, András elveszi Johannát, Róbert legidősebb leányát és ketten együtt fogják kormányozni a királyságot. Róbert végrendeletében azonban csak Johannát jelölte meg utódjának, Andrást pedig csupán Calabria hercegévé nevezte ki. Emellett a további trónutódlásra is kitért, mely szerint, ha Johanna örökös nélkül halna meg, úgy testvére Mária, és leszármazottai követik majd a trónon. Ennek értelmében pedig halála után csak Johannát tekintették nápolyi uralkodónak, András herceget pedig mellőzték a királyság kormányzása ügyében, mely azonban I. Lajos magyar királynak a nem-tetszését váltotta ki, ami tovább éleződött, mikor Andrást 1345-ben Aversa-ban megfojtották. Felesége, Johanna, még ebben az évben hozta világra fiukat, Martell Károlyt. Ezt követően I. Johanna uralkodását a magyar Anjoukhoz fűzött viszony és a trónutódlás kérdése határozta meg. Mikor a gyilkosság híre elért Magyarországra, I. Lajos hadjáratot indított Johanna ellen. A nápolyi királynőt ugyan nem sikerült elfognia, de magával vitte Budára Durazzói Károlyt, aki ugyanúgy II. Károly utódja volt, mint ő. A célja az volt, hogy Budán felneveli, és ha eléri a felnőttkort, elindítja Nápoly felé. Emellett Károly 1365-től birtokolta a „Szlavónia és Horvátország hercege” címet, mely a magyar trónörökösök titulusa volt. A magyar király hozzáadta feleségül Durazzói Margitot, Anjou Mária leányát, aki egyben unokatestvére is volt. Durazzói Károly 1380-ban indult meg a Nápolyi Királyság felé, s miután megfojtatta Johannát, 1381-től már III. Károly nápolyi királyként uralkodott

Mivel III. Károly a magyar trónnak is trónörököse volt, I. Lajos magyar király halála után a magyar főurak meghívták a magyar trónra mint jogos örököst. Ő 1385-ben elindult Budára, hogy elfoglalja azt, mint II. Károly magyar király. Ott azonban összeütközésbe keveredett Erzsébet anyakirálynéval, aki leányát akarta a magyar trónon látni, ezért megölette III. (II.) Károlyt. Halálával a nápolyi trón is megüresedett, amit először fia, László,

majd leánya, II. Johanna örökölt. Mivel azonban II. Johannának nem született utódja, így Renatot, Anjou hercegét tette meg örökösévé, aki a királynő 1435-ös halálát követően elfoglalta ugyan a nápolyi trónt, de nem tudta megtartani V. Alfonz aragóniai király ellenében. A nápolyi Anjou-dinasztia II. Johanna királynővel ért véget.

A mű során a szerző részletekbe menően ismerteti a különböző rokoni szájakat, mely során a nápolyi Anjou-ház kapcsolatba került a legfontosabb európai dinasztiákkal (Courtenay-ház, Árpád-ház, Barcelonai-ház stb.). Ezeknek is köszönhetően már a XIV. század első harmadában elmondható, hogy az Anjou-hercegek és hercegnők kiházásítása során másod- illetve harmad-unokatestvéri viszony volt megfigyelhető, ám első-unokatestvéri is előfordult [Durazzói Margit és II. (III). Durazzói Károly házassága].

A művet szerkezetileg három részre osztotta a szerző, melynek közép-pontjában I. Anjou Károly szicíliai király áll, aminek az első két rész ad helyet. Mintegy előzményként megemlíti II. Frigyes német-római császár halálát, mikor az Egyházi Állam elkezdett új királyt keresni a szicíliai trónra, majd a szicíliai trónfoglalást követően a második rész foglalkozik I. Károly uralkodásával. Az utolsó nagyobb rész foglalja magába utódai, a nápolyi Anjouk szereplését a nemzetközi politikában, II. Károlytól II. Johannáig.

Angelo Manna körültekintően mutatja be az első nápolyi Anjou uralkodó nemzetközi politikai szerepét, aki uralkodása előtt és uralkodása alatt is aktívan közreműködött a mediterrán politika alakulásában. A műben nem csupán a tények száraz közléséről van szó, hanem a munkája során felhasznált különböző szerzők írásait összeveti egymással, saját észrevételeivel egészíti ki és több kérdést is megválaszolatlanul hagy, mely további kutatások kiindulópontja lehet.

Angelo Manna: *Gli Angiò di Napoli* (A nápolyi Anjou). Homo Scrivens, Nápoly 2015. 888 o.

Opre Bernadett